

Készítette: Buzna Viktor, kutató, MKI
Goreczky Péter, vezető elemző, MKI
Salát Gergely, vezető kutató, MKI
2024. május 8.

Magyarország és Kína – egy többdimenziós kapcsolat

Bevezetés

Idén 75 éve vette fel Magyarország és a Kínai Népköztársaság a diplomáciai kapcsolatot, s az évforduló fontosságát Xi Jinping kínai államelnök-pártfőtitkár magyarországi látogatása is kiemeli. Az utóbbi években a magyar–kínai kapcsolatok területén leginkább a gazdasági fejlemények voltak meghatározók, Kína hazánk egyik meghatározó befektetőjévé vált, miközben évek óta Magyarország legnagyobb EU-n kívüli kereskedelmi partnere. A politikai viszony is kifejezetten jó, a magyar–kínai kapcsolatok minden korábbinál szorosabbak. Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy e kapcsolatok nem korlátozódnak a gazdaság és a politika szféráira, a magyar–kínai együttműködésnek számos dimenziója van, a jelenlegi konkrét együttműködések sok évtizedes építkezés előzte meg a legkülönbözőbb területeken. Fel kell hívni a figyelmet azokra a nehézségekre és kihívásokra is, amelyek a kapcsolatok további elmélyítését lassíthatják.

Történelmi háttér

Idén ünnepeljük a magyar–kínai diplomáciai kapcsolatfelvétel 75. évfordulóját, ám valójában az államközi kapcsolataink ennél régebbre nyúlnak vissza. A Qing Birodalom és az Osztrák-Magyar Monarchia már 1869-ben szerződéses kapcsolatra lépett, ezután Sanghajban osztrák-magyar főkonzulátus, majd 1897-ben Pekingben követség nyílt, 1902-ben pedig Kína is követet küldött Bécsbe. A diplomáciai kapcsolatok az I. világháború alatt megszakadtak, és utána évtizedekig nem álltak helyre.

Amikor 1949. október 1-jén megalakult a Kínai Népköztársaság, s ennek híre megérkezett Magyarországra, a magyar kormány azonnal – október 4-én – az Új Kína elismerése mellett döntött. A kínai válasz megérkezéssel október 6-án a két ország felvette a diplomáciai kapcsolatot. Ennek az

akkori Kína számára nagy jelentősége volt, mert megalakulásának első hónapjában az elismeréséért küzdő új Kínát mindössze 9 állam ismerte el, s Magyarország is egyike volt ezeknek. A Kínai Népköztársaság és Magyarország kapcsolatai az 1950-es években kifejezetten barátiak voltak, a két ország számos szerződést kötött, és több magas rangú látogatásra került sor. A kínai–szovjet viszony megromlásával a szovjet befolyás alatt álló Magyarország kínai kapcsolatai is visszaestek, de a magyar kormány végig igyekezett az ellentéteket tompítani, és a szovjetek engedte szűk mozgásteret kihasználva fenntartani a kommunikációs csatornákat. Az 1970-es évek végétől újra virágzásnak indultak a magyar–kínai kapcsolatok, új szerződéseket kötöttek, és a megújult jó viszonyt legmagasabb szintű személyes látogatások pecsételték meg. A magyar rendszerváltással Magyarország figyelme az euro-atlanti integráció felé fordult, így Kínának kevesebb figyelem jutott, de aztán a 2000-es évektől Budapest számára Kína újra a fókuszba került. A 2010-es évektől kezdődően a magyar–kínai kapcsolatok új virágkoráról beszélhetünk. 2017-ben a két ország kapcsolata az átfogó stratégiai partnerség szintjére emelkedett.

A magyar–kínai kapcsolatok alakulása is azt az általános jelenséget tükrözi, hogy Magyarország hosszú időn keresztül nem folytathatott szuverén külpolitikát, saját szándékait és érdekeit különféle nagyhatalmak igényeinek kellett alárendelnie, vagy pedig a történelmi körülmények által meghatározott kényszerpályán volt kénytelen mozogni. Évszázadok óta először dolgozhatunk ki és valósíthatunk meg önálló külpolitikát. Ez a magyar–kínai kapcsolatokban úgy nyilvánul meg, hogy felismerve a partnerségben rejlő lehetőségeket, Budapest a lehető legszorosabb együttműködésre törekszik Pekinggel, hiszen közepes méretű, nyitott gazdaságú, földrajzi és kulturális értelemben is Kelet és Nyugat találkozó pontján fekvő országgént alapvető érdeke, hogy összekötő kapocssá váljék a világgazdaság nagy centrumai között.

Globális stratégiák találkozása

Miután Magyarország euroatlanti integrációja a 2000-es években lezárult, illetve a 2008-ban kezdődött globális pénzügyi és gazdasági válság a felszínre hozta a nyugati világ számos problémáját, a magyar kormány nyíltan vállalt törekvésévé vált, hogy az ország kapcsolatait diverzifikálja, egyoldalú függéseit csökkentse. Ez vezetett a 2010-es évek elején a „keleti nyitás”, majd a „déli nyitás” meghirdetéséhez, amelyek később szervesen fejlődtek a magyar konnektivitási stratégiává. Ezek egyik fő fókuszpontja a kezdetektől fogva Kína volt.

Éppen a 2010-es évek volt az az időszak, amikor Kína is meghirdette azokat a nemzetközi kezdeményezéseit, amelyekre Magyarország rácsatlakozhatott. A magyar és a kínai kapcsolatépítési stratégiák tehát találkoztak, s a két ország ma is hasonlóan gondolkodik a nemzetközi konnektivitásról, a globális összeköttetések fenntartásának és továbbfejlesztésének fontosságáról. 2011-ben az akkori kínai miniszterelnök budapesti látogatásakor fogalmazódott meg a Kína, illetve a közép- és kelet-európai régió közötti kapcsolatok intézményesítésének igénye, ebből alakult ki 2012-ben a Kína és a Közép- és Kelet-Európai Országok Együttműködése (China-CEEC Cooperation) nevű kezdeményezés. Ebben Magyarország ma is az egyik legaktívabb tag, a Kínával való regionális kapcsolatépítés tevékeny támogatója. Amikor 2013-ban Xi Jinping elnök meghirdette az Övezet és Út kezdeményezést (BRI), Magyarország – felismerte a BRI és saját „keleti nyitás” politikája egybeeséseit – az EU tagállamai közül elsőként jelentette be, hogy csatlakozni kíván. A magyar miniszterelnök azóta személyesen vett részt mind a három pekingi Belt and Road fórumon, az ország csatlakozott az Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Bankhoz, és nyíltan támogat minden olyan kezdeményezést, amely Kína és az Európai Unió kapcsolatainak a szorosabbá válásához vezet, miközben ellenzi azokat a törekvéseket, amelyek a „szétválasztás” (decoupling) vagy „kockázatmentesítés” (derisking) jelszavával az elszigetelődés, a blokkosodás, az új hidegháborús szembenállás felé vinnék a feleket.

Kína és Magyarország mérete, globális hatása, ereje természetesen nem hasonlítható össze, és földrajzi távolságuk is nagy, de az ideológiamentes kapcsolatépítés fontosságát illetően hasonló állásponton vannak. Ez jó alapot teremt a kétoldalú kapcsolatok fejlesztése, illetve a nemzetközi fórumokon való együttműködések számára. Az, hogy a magyar és a kínai konnektivitási törekvések időzítésüket és tartalmukat tekintve is egybeestek, az elmúlt több mint egy évtizedben a kínai-magyar kapcsolatok gyors fejlődéséhez vezettek, ami a jól ismert gazdasági eredmények mellett számos más területen is látványos következményekkel járt.

Kulturális alapok

A jelenlegi jó magyar-kínai politikai és gazdasági kapcsolatok nem a légüres térben lebegnek, azok stabil kulturális alapokra épülnek. Az egyetemi oktatásban az 1950-es évektől működik Kínában magyar szak, Magyarországon pedig kínai szak, a másik ország tradicionális és modern irodalmi klasszikusai és más kulturális termékei elérhetők a másik nyelven. Kiterjedtek a turisztikai

kapcsolatok, évente több százezer kínai turista látogat Magyarországra. Magyarországon nagyjából 20 ezer kínai él, ezzel itt van egész Közép- és Kelet-Európában a legnagyobb kínai közösség. Ez ösztönzőleg hat a mostanában érkező nagyvállalati beruházásokra is, hiszen hazánkban már kiépült az a kínai infrastruktúra (kínai éttermek, boltok, pénzügyi és egyéb szolgáltatások stb.), amelyek által a kínai menedzserréteg otthon érezheti magát. A magyar társadalom alapvetően befogadóan viszonyul a velünk élő kínai közösséghez, amelynek tagjai konfliktusok nélkül alkalmazkodtak a helyi körülményekhez és szokásokhoz, miközben az anyaországgal is élő kapcsolatot tartanak. Szolgáltatásaikkal (kis- és nagykereskedelem, vendéglátás) valós igényeket elégítenek ki, az utóbbi években érkező nagyberuházások pedig munkahelyteremtéssel, beszállítói hálózatok kiépítésével és egyéb módokon segíthetnek a leszakadó, fejletlenebb régiók felzárkózásában.

A kulturális és oktatási kapcsolatokat számos állami kezdeményezés is segíti. Magyarországon nem kevesebb, mint öt Konfuciusz Intézet működik (Budapesten, Szegeden, Miskolcon, Pécsen és Debrecenben), egyedülálló módon magyar–kínai két tanítási nyelvű általános iskola és gimnázium működik Budapesten, és idén megnyílik a Kínai Kulturális Központ is a magyar fővárosban. Pekingben 2013 óta működik magyar kulturális intézet Liszt Intézet néven. Évente több száz magyar egyetemista tanul Kínában és kínai egyetemista Magyarországon különféle állami programok segítségével vagy magánúton. Három magyar egyetemen működik kínai szak, és egy tucatnyi kínai egyetemen magyar szak. A másik ország nyelvét és kultúráját ismerő szakemberek képzése azonban így sem tart lépést a gazdasági kapcsolatok gyors fejlődésével, így a további beruházások, közös projektek esetében az egyik szűk keresztmetszetet a másik nyelvét és kultúráját ismerő szakemberek hiánya jelenti. Ezt a problémát szükséges lenne további állami képzési és ösztöndíjprogramokkal enyhíteni.

Szintén szükséges lenne új kulturális kezdeményezésekkel elősegíteni az érkező beruházások és projektek sikeresebb beágyazódását a helyi közösségek életébe, hogy a nagyon is meglévő kulturális különbségek a lehető legkevésbé akadályozzák a sikeres együttműködések. Ebben az állami szervek és helyi önkormányzatok mellett maguknak az érintett cégeknek is szerepet kell játszaniuk, elengedhetetlen a szoros állami–vállalati–társadalmi koordináció.

Beruházási kapcsolatok: a régóta várt fellendülés és a jövő kihívásai

Minél több közvetlen külföldi tőkeberuházási (FDI) projekt elnyerése és új munkahelyek létrehozása Magyarország külgazdasági stratégiájának az egyik fő célkitűzése volt az elmúlt évtizedben. Az ország vezetése a beruházási környezet javítása révén igyekezett Magyarországra vonzani a külföldi gyártó vállalatokat. A kormány által meghirdetett „keleti nyitás” politikájával összhangban a potenciális kínai beruházók a korábbiaknál nagyobb figyelmet kaptak, a két ország közti politikai kapcsolatok látványos javulása pedig jó alapot teremtett arra, hogy a korábbiaknál több kínai cég válassza Magyarországot beruházási helyszínül. Ezen felül a hazai beruházási környezet már eleve számos előnyös tulajdonsággal rendelkezett, ami általánosságban vonzó tette a külföldi gyártócégek számára. Hazánk kedvező földrajzi fekvése az egyik fő vonzerőt jelenti az FDI projektek esetében, mivel a fejlett nyugat-európai és növekvő közép-európai piacokhoz való hozzáférés bázisaként szolgál. Az ország hagyományosan egyfajta híd szerepet tölt be Nyugat és Kelet között, ezért Magyarország célja, hogy a keleti vállalatok hídfő állása legyen az Európai Unióban. A jól képzett és költséghatékony munkaerő pedig tovább növeli Magyarországot, mint beruházási helyszín versenyképességét.

A felsorolt törekvések és pozitív körülmények ellenére Kína hozzájárulása a magyarországi FDI állományhoz sokáig viszonylag csekély maradt. Több mint egy évtizeden keresztül a BorsodChem 1,6 milliárd dolláros felvásárlása a Wanhua Chemical Group részéről maradt az egyetlen, valóban nagy léptékű kínai beruházás a hazai FDI történetében. Amikor azonban az elmúlt években az ázsiai vállalatok részesedése a Magyarországra áramló FDI-on belül növekedésnek indult, a kínai beruházások is látványosan megugrottak, és Kína vált az újonnan bejelentett FDI projektek összértékét tekintve a legnagyobb befektetővé 2020-ban és 2023-ban. A trend elsősorban annak köszönhető, hogy kialakulóban vannak az elektromos járműipar európai értékláncai, és az ázsiai nagyvállalatok megkezdtek a gyártási és értékesítési hálózataik kiépítését a kontinensen. A közelmúltban bejelentett, Magyarországra érkező kínai megaprojektek közül érdemes kiemelni a CATL akkumulátorgyárának és a BYD első európai elektromos gépkocsigyártó üzemének létrehozására vonatkozó beruházási döntéseket. Az ázsiai, és azon belül kínai vállalatok növekvő szerepe hozzájárul a magyar FDI állomány diverzifikációjához, csökkentve ez által az ország kitettséget a nyugati gazdaságok iránt. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy mindezek ellenére Magyarország továbbra is elsősorban az európai értékláncokba van mélyen beágyazódva, és a nyugati beruházó vállalatok a hazai gazdaság kulcsfontosságú szereplői maradnak.

Ami a jövőt illeti, a magyar gazdaság alapvető érdeke, hogy a beruházó külföldi cégek magas hozzáadott értékű gyártási fázisokat, illetve kutatás-fejlesztési tevékenységet is telepítsenek hazánkba. A Magyarországon működő kínai vállalatokkal való együttműködésnek ebbe az irányba kell fejlődnie a jövőben. Emellett most még nem látható előre, hogy a kínai FDI beáramlás jelenlegi felfutása mennyit veszít a lendületéből, ha az európai elektromos járműipar értékláncai és piaci struktúrái már kialakultak. Ha a már Magyarországon működő kínai cégek kisebb volumenű, de magasabb hozzáadott értékű projektek révén bővítik tevékenységüket, az megfelelő ellensúlya lehet az új kínai nagyberuházások esetleges elmaradásának. A jövőre vonatkozóan általánosságban kihívást jelent a képzett szakemberek rendelkezésre állása, mivel a gyártó vállalatok egyre nagyobb távolságokra, estenként a határon túli régiókra kénytelenek kiterjeszteni a munkaerő toborzást. A belátható jövőben ez minden bizonnyal az igazgatósági ülések állandó témája lesz a legtöbb külföldi beruházó cégnél, beleértve a kínai vállalatokat is. A kihívás kezelése érdekében a kínai beruházóknak – a már letelepült és az újonnan érkező cégeknek egyaránt – szorosan együtt kell működniük a helyi szakképzési intézetekkel, egyetemekkel és magával a kormánnyal is.

Kereskedelem: a blokkosodás veszélye

Magyarország és Kína kapcsolatának rohamos fejlődését a kétoldalú kereskedelmi kapcsolatok bővülése szemlélteti a legjobban. A Központi Statisztikai Hivatal adatai alapján a két ország közötti kereskedelmi forgalom az elmúlt évtizedben több mint háromszorosára emelkedett: a 2014-ben mért, 3,024 milliárd eurós kereskedelem 2023-ban már 9,370 milliárd euró volt.

A Magyar Exportfejlesztési Ügynökség összeállítása szerint hazánk kiemelkedő exportcikkei a minőségi élelmiszeripari termékek, ezen belül is borexportunk jelentős. Kivitelünket továbbá orvostechikai eszközök, gyógyszeripari termékek, különböző életmódjavító és készségfejlesztő szolgáltatások, víz- és talajjavítási technológiák, valamint iparfejlesztési területekben használt, high-tech szolgáltatások adják.

A Kínával épülő kereskedelmi kapcsolatok adatai ugyanakkor jelentős deficitet mutatnak. Tíz évvel ezelőtt 2, 222 milliárd euróval nagyobb értékben importáltunk keleti partnerünktől, ez az összeg 2023-ban 7, 732 milliárd euró volt. Ennek oka részben a kínai piacra lépést nehezítő bürokrácia, amit a kulturális különbségek, nyelvi nehézségek bonyolítanak. Előfordulnak a két ország gazdaságának

méretéből adódó problémák, a kínai fél által támasztott hosszútávú, nagy mennyiségű áruigény kihívást okozhat a magyar beszállító számára.

A kereskedelmi deficit ugyanakkor nem jelenti azt, hogy a magyar gazdaság nem profitál a jelentősen növekvő kínai importból. Magyarország kivitele folyamatos növekedés mellett tavaly 16 százalékkal megugrott, ezzel történelmi eredményt ért el. Vezető exportcikkeink a gépgyártásból eredő autók, autóalkatrészek, illetve elektronikai termékek, melyek globális termelési láncok rész- vagy végeredményei. Kína egyre jelentősebb szerepet játszik ezekben a globális értékláncokban, ezáltal a Magyarországra irányuló kínai export jelentős része a kivitelre került termékekben jelenik meg. Ez egy nemzetközi gazdasági trend következménye, aminek következtében a hagyományos, országok közötti közvetlen kereskedelmet felváltja a globális értékláncokban megjelenő áru- és szolgáltatás-csere. Ebből következik, hogy – miként a Külgazdasági és Regionális Tudományi Kutatóközpont elemzésében rámutat –, bár a magyar külkereskedelemben az Európai Unió, azon belül is Németország a legfontosabb szereplő, egyre jelentősebb a Kínát is magába foglaló globális értékláncok szerepe.

Az OECD adata szerint a hagyományos, közvetlen kereskedelem a teljes nemzetközi kereskedelemnek már csak 30 százalékát teszi ki, miközben az értékláncokban realizálódik a kereskedelem 70 százaléka. A párizsi központú szervezet szerint ezért a sikernek legalább annyira feltétele a jóminőségű import, mint a kiegyensúlyozott kereskedelmi mérleg. Javaslatuk szerint a kereskedelmi stratégiaalkotásakor a termelési lánc összes hozzáadott értékét, s nem a nemzeti hozzáadott értéket kell elsősorban figyelembe venni, ezeken a termelési láncokon keresztül ugyanis a nemzeti gazdaságok jelentős piaci előnyre tehetnek szert.

Mindez jelentősen növeli a nemzetgazdaságok egymásra utaltságát, amit nyugati országok biztonsági kockázatként értékelnek. Ezért a nemzetközi kereskedelemben kibontakozó trend hozzájárul azokhoz az úgynevezett *decoupling* és *derisking* stratégiákhoz, melyek az értékláncok politikai alapú átszervezését, a kompetitív szereplők, mindenekelőtt Kína elszigetelését célozzák. Ezért a nemzetközi gazdaságban kibontakozó trend egyúttal a magyar kormány külpolitikai alapvetése, a konnektivitás mögötti logikát is segít értelmezni. Ahogyan a Kínával alakuló kereskedelmünk rámutat, Magyarország a globális értékláncok megtartásában érdekelt. A nemzetközi kereskedelemben zajló szerkezeti átalakulás biztosítja a magyar gazdaság számára,

hogy hosszú távon jobb pozíciókat szerezzen, miközben a piaci trend megállítását célzó, mesterséges politikai beavatkozás ezt a lehetőséget fenyegeti.

Összegzés

Ahogy az eddig leírtakból kitűnik, Magyarország és Kína viszonya jelentős változáson ment keresztül az elmúlt közel másfél évtizedben. Napjainkban már valóban többdimenziós kapcsolatról beszélhetünk, amely nem csupán a gazdaság egyes területein jelent egyre sokszínűbb interakciókat, hanem tükrözi a két ország hasonló álláspontját is a nemzetközi kapcsolatépítés és konnektivitás jelentőségét illetően. Ugyanakkor a kétoldalú kapcsolatok további építésének külső környezete is változóban van, az Egyesült Államok és szövetségesei, valamint Kína közti feszültség növekedésével hazánknak egyre több konfliktussal kell szembe néznie, ha bizonyos területeken szorosabbra akarja fűzni a viszonyát az ázsiai országgal. Ebben a környezetben a magyar érdekek akkor érvényesülnek leginkább a gazdasági konnektivitás megőrzését illetően, ha az EU el tudja kerülni, hogy egy, az USA világhatalmi pozícióinak megőrzését szolgáló Kína-stratégiát erőltessenek rá. A magyar külpolitika ezt úgy tudja leginkább elősegíteni, ha támogatja Brüsszel azon törekvéseit, amelyek nem ideológiai alapon szorgalmazzák a kínai gazdaságról való leválását, hanem csökkentik az ellátási láncok sebezhetőségét, és valóban erősítik az európai vállalatok technológiai versenyképességét.